

CATALUNYA = PAISATGE

Pere Sala i Martí

Coordinador tècnic de l'Observatori del Paisatge de Catalunya

La ciutat de Girona es va convertir, els tres últims dies de setembre, en la capital europea del paisatge, acollint la celebració d'una trobada del Consell d'Europa on experts i autoritats d'arreu del continent van tractar sobre el Conveni europeu del paisatge i la seva aplicació. Aquest conveni, impulsat pel mateix Consell d'Europa, va ser aprovat a Florència l'any 2000 i té com a objectiu fomentar la conservació i millora de l'extraordinària diversitat de paisatges europeus, sobretot els més degradats. En aquest sentit, doncs, és el primer document internacional que atén de manera exclusiva el paisatge i en aquests moments ja compta amb la ratificació de 25 Estats d'arreu d'Europa - entre les quals no es pot comptar, fins ara, l'Estat espanyol, tot i que ha anunciat públicament la voluntat de fer-ho.

Des dels Pirineus a les vinyes i suredes mediterrànies, passant pels secans de Lleida o per tots i cadascun dels nuclis de població del país, Catalunya compta amb una extraordinària diversitat i riquesa paisatgística que fan del paisatge un dels seus valors més importants (i un actiu turístic de primer ordre). Els boscos, els masos, les feixes, l'arquitectura, la literatura o la pintura paisatgística són el llegat cultural que, generació rere generació, acompanya la construcció dels paisatges de Catalunya. El paisatge és, doncs, una expressió de la diversitat cultural, natural i socioeconòmica de cada racó del país, i la interacció de tots aquests factors ha esdevingut una peça clau en la definició de la seva identitat.

El paisatge és, igualment, un magnífic indicador del nivell cultural i de qualitat del nostre territori. Quina valoració podem fer-ne? Durant diverses dècades s'ha produït en aquest país un evident allunyament, una ruptura, entre la societat i el seu entorn, fins al punt que una part significativa de la societat s'ha tornat insensible als valors del paisatge. En aquest

període de temps el ritme de degradació i empobriment dels nostres paisatges ha estat intens (i continua essent-ho en algunes zones, sobretot del litoral, del Pirineu i de la Regió Metropolitana de Barcelona): dispersió urbanística, infraestructures disseminades i de baixa qualitat estètica, simplificació de paisatges agrícoles, espais aïllats respecte a la realitat social i cultural del seu entorn, edificacions efímeres, rotondes desencaixades, multiplicació de cartells publicitaris -alguns, abandonats-, etc. La llista és llarga i preocupant. Lluny de l'organització, l'harmonia i la tranquil·litat, que són valors latents dels paisatges del nostre país, sorgeixen en alguns el desordre, l'abandó, la vulnerabilitat i el desarrelament.

La tendència fa avinent que durant els propers anys les poblacions de Catalunya seguiran creixent i es construiran noves infraestructures. És la conseqüència lògica d'una societat en ple desenvolupament. El fet greu, però, no és la transformació en si de determinats indrets, sinó la pèrdua irreversible de qualitat d'un territori o de la identitat d'un lloc, que podrien evitar-se amb un replantejament més creatiu d'aquestes transformacions.

Afortunadament, ens adonem cada vegada més que el paisatge és un patrimoni col·lectiu que cal conservar i millorar i que qualsevol amenaça que pugui patir, tant si es tracta de les nostres ciutats com del camp, sigui de qualitat o degradat, ho és també per a la nostra qualitat de vida. En aquest sentit cal destacar el fet que, el desembre de 2000, tot just dos mesos després de la seva aprovació a Florència, el Parlament de Catalunya va aprovar la seva adhesió a l'esmentat conveni. Era un primer pas que reflectia l'interès de la principal institució del nostre país per la conservació i millora del paisatge. Poc temps després, el Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible de Catalunya (CADS) va traduir-lo al català i va

promoure'l entre entitats de tota mena. Però els principals passos s'han fet els dos darrers anys amb la creació de l'Observatori del Paisatge de Catalunya i l'aprovació de la llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge. La norma posa èmfasi -molt encertadament- en la importància de reconèixer el nostre paisatge, de gaudir-ne i que la societat participi conjuntament de les decisions que fan referència al seu futur.

La llei del paisatge ha despertat una gran expectativa i s'ha convertit en una autèntica referència fora de Catalunya, fins i tot en altres

països europeus. Ara bé: tindrà resultats positius i palpables sobre el territori només si compta amb un fort compromís dels estaments polítics, econòmics i socials del país que permeti donar un gir positiu a certes dinàmiques actuals. Si bé la cultura paisatgística va a l'alça a casa nostra, malauradament la degradació i banalització dels paisatges encara avança amb massa rapidesa. L'educació -institucional i social- ha d'actuar, en aquest punt, de principal contrapès.

Publicat al diari Avui el 10 d'octubre de 2006